

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia toiselta asteelta: lukio ja lukioon valmistava koulutus

**Linda Maria Laaksonen, Anna-Maija Niemi &
Markku Jahnukainen**

Helsingin yliopisto

Osahanke 11 Työllistyminen, koulutus ja erityisyys

Taidot Työhön -tutkimusseminaari 24.5.2018

Osahanke 11 lyhyesti

- *Työllistyminen, koulutus ja erityisyys (TYKE)*
- Tutkijatohtori Anna-Maija Niemi, tutkimusavustaja Linda Maria Laaksonen ja hankkeen johtajana professori Markku Jahnukainen
- Laadullista etnografista tutkimusta, fokuksessa:
 - tuen ja ohjauksen käytännöt, osallisuus ja nuorten koulutuskokemukset lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa
 - siirtymät jatko-opintoihin ja työelämään
- Tänään tarkennan lukioon ja lukioon valmentavaan koulutukseen (LUVA) sekä maahanmuuttajataustaisiin nuoriin

Taustaa tutkimukselle

- Suomi *universalistisena transitioregiiminä* (Walter 2006)
 - yhtenäinen peruskoulu → eriytyy toisen asteen koulutuksessa lukioksi sekä ammattiopinnoiksi sekä nivelvaiheen valmentaviin ja ohjaaviin koulutuksiin
 - Koulutuspolitiikassa tavoite inklusiivisesta, kaikille yhteisestä koulusta
 - Peruskoulussa erityistä tukea saaneiden sekä maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutustoiveet eivät aina kohtaa opinto-ohjauksessa heille tarjottuja vaihtoehtoja
- nuoria ohjataan "sopiville ja turvallisille aloille" (esim. Souto 2016, Niemi 2015.)
- Maahanmuuttajataustaiset nuoret yliedustettuina erityisopetuksessa ja aliedustettuina toiselle asteelle pääsemisessä. Lisäksi koulutuksen keskeyttäminen on yleisempää (esim. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2015, Kilpi-Jakonen 2011)

Tutkimusaineisto

- Koulutuspolitiikkaan kontekstualisoitu etnografinen tutkimusaineisto lukiosta ja lukioon valmistavasta koulutuksesta pääkaupunkiseudulla
- Noin 40 kenttäpäivää, haastatteluja 41 opiskelijan ja 7 opetuksen ja ohjauksen ammattilaisen kanssa
 - Maahanmuuttajataustaisista nuorista suurin osa syntynyt Suomessa, joukossa myös eri vaiheissa peruskouluaan maahan tulleita nuoria
- Lukiossa fokuksessa erityisopetuksen käytännöt, lukioon valmistava koulutus, S2-opetus ja opinto-ohjaus

Kielitaito lukio-opintojen ja arvioinnin haastajana

- Erilaiset äidinkielet ja oman äidinkielen osaaminen
- Kehittyvän kielitaidon sekä kielellisten vaikeuksien erottaminen toisistaan vaikeaa
- Kehittyvä kielitaito haasteena arvioinnissa
 - kirjallisesti osoitetun osaamisen suhde todelliseen osaamiseen
 - Yo-koe kirjallinen koe suomeksi, vieraskielisille pistehelpotusta
- S2 opintojen käytänteet peruskoulussa vaihtelevia ja usein vakiintumattomia, lukiossa S2 ylioppilaskirjoitettava aine
- Omana ryhmänään myöhään maahan tulleet nuoret

”No siis, suomen kieleks on aika vaikeeta nyt sanoo [lemppari ainetta lukiossa] koska tietenkin mä olin parempi tekee asioita enkuks. Et esim mä olin tosi hyvä fysiikassa ja matikassa, mä olin hyvä just englannissa myös, mut tääl kun kaikki on nyt suomeks niin ne vaatii vähän erilaista, erilaisia asioita multa, niin en mä osaa vastaa niihin asioihin niin hyvin kuin englanniksi, niin mul on arvosanat laskeneet tosi pahasti. Niinku yseistä ja kaseista ja kympeistä niinku nelosiin ja vitosiin. Et niin. Mut fysiikka ja matikka on ne asiat mistä mä tykkään tosi paljon.”

(Tyttö 16v., lukion 2.luokalla)

Tuen tarpeen ja tarjonnan haasteista

- Heterogeeninen opiskelijajoukko
- Luokattomassa kurssimuotoisessa lukiossa ryhmäkoot suuret, resurssit yksilölliseen pedagogiseen tukeen pienet
- Opiskelu nopeatahtista ja edellyttää itseohjautuvuutta
- Suomalaisen koulutusjärjestelmän tuntemus yhteydessä siihen, minkälaista koulunkäyntiin liittyvää tukea perheet voivat tarjota nuorille (esim. Peltola 2014)
- Yksilöllistyvät opintopolut kasvattaa tarvetta yksilölliselle tuelle osana koulun arkea

Lukion erityisopetuksesta

- Tuesta on kirjattu lukion tämän hetkisessä opetussuunnitelmassa (2015): *"opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan opiskelijan tavoitteellista oppimista."*
- Tällä hetkellä ei vakiintunutta asemaa osana lukion arkea tai kirjattuna lukiolakiin
- esityksessä lukiouudistuksesta ehdotetaan erityisopetuksen ja opinto-ohjauksen käytäntöjen vahvistamista myös lainsäädännön tasolla
- YTL:n lausunnot työnkuvan määrittäjänä ja resurssisyöppönä: muu pedagoginen tuki jää vähemmälle yksilötapaamisten priorisoinnin vuoksi.

Lukioon valmistava koulutus

- LUVA koulutusta suomessa virallisesti vuodesta 2014
→ koulutuksen kysyntä kasvussa
- Koulutus on tarkoitettu maahanmuuttajille sekä muille vieraskielisille opiskelijoille
- Tavoitteena antaa opiskelijalle kielelliset sekä tiedolliset ja taidolliset valmiudet hakeutua lukiokoulutukseen

Sopivan turvallisia koulutusvalintoja?

- Aiemmassa tutkimuksessa esiin tuotu ilmiö etnistyvistä koulutusvalinnoista ja kategorisoivasta ohjauksesta (esim. Kurki 2008; Souto 2016) tulee esiin myös tässä tutkimuksessa
 - Ilmiö ammatilliseen koulutukseen (erityisesti lähihoitajakoulutukseen) ohjaamisesta lukion sijaan tunnetaan niin nuorten kuin opettajienkin keskuudessa
- Kielitaito osana ohjausta ja koulutustoiveita
- LUVA-koulutuksen tavoitteena koulutuksellisen tasa-arvon tukeminen
 - Kasvanut kysyntä sekä heterogeeninen hakijajoukko
 - Valmentavien koulutusten eriytyminen
 - Siirrytäänkö LUVA-koulutuksesta lukioon?

Keskeisiä havaintoja ja ehdotuksia

- Suuri osa haastattelemistamme maahanmuuttajataustaisista nuorista kokee pärjäävänsä lukiossa hyvin ja on motivoituneita opiskelemaan siellä
- Kehittyvään kielitaitoon liittyen erilaisia tuen tarpeita: kysyntää moninaisille opiskelutavoille ja pedagogisille käytännöille
- Monikielisyys voimavarana; sen käyttöönotto läpi koulutusjärjestelmän
- Suomen kielen ja oman äidinkielen opiskeluun tarvitaan lisää resursseja ja vakiintuneita käytäntöjä → kielen oppimisen tuki osaksi koulun arkea
- Lukiuudistuksen suunnittelussa huomioitava vieraskielisten nuorten tarpeet lukio-opinnoissa. Uudistuksen ei tulisi viedä ammatillista koulutusta ja lukiota kauemmas toisistaan
- Nuorten toiveille ja tarpeille herkkien ja kuuntelevien, pitkäkestoisten ohjauskäytäntöjen vahvistaminen tarpeen (myös Niemi 2015)

Lähteet

- Kilpi-Jakonen, E. (2011). Continuation to upper secondary education in Finland: Children of immigrants and the majority compared. *Acta Sociologica*, 54(1), 77-106.
- Laaksonen, L.M. (2018). *Etnografinen tutkimus maahanmuuttajataustaisten tyttöjen koulutuskokemuksista lukiossa ja lukioon valmentavassa koulutuksessa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteellinen tiedekunta.
- Niemi, A-M. (2015). *Erityisiä koulutuspolkuja. Tutkimus erityisopetuksen käytännöistä peruskoulun jälkeen*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Niemi, A-M. & Jahnukainen, M. (2018). Tuen tarve, työelämäpainotteisuus ja itsenäisyyden vaatimus ammatillisen koulutuksen kontekstissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20:1, painossa.
- Phoenix, A. (1997). "Theories of gender and black families." *Black British feminism: A reader* (1997): 63-66.
- Peltola, M. (2014). *Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvi ja yhteiskunnallinen asema*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Souto, A-M. (2016). Etnistyvät toisen asteen koulutusvalinnat. *Nuorisotutkimus* 4/2016, 47-59.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2015). *Maahanmuuttajaoppilaat ja perusopetuksen tu- loksellisuus. Tuloksellisuustarkastuskertomus*. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 12/2015, 2015. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto.
- Walter, A. (2006). Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people's experiences across different European contexts. *Young. Nordic Journal of Youth Research*, 14 (2006): 2, 119– 139.

Kiitos!

